

ARBETARRÖRELSENS ARKIV OCH BIBLIOTEK

Labour Movement Archives and Library

2009-05-18

Till Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Arbetarrörelsens arkiv och biblioteks yttrande över betänkandet SOU 2009:16

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek (ARAB) har fått möjlighet att yttra oss över Kulturutredningens betänkande (SOU 2009:16).

Inledningsvis vill vi instämma med det yttrande som lämnats av Folkrorelsens Arkivförbund (FA): Arkivsektorn är en lågmäld del av det kulturpolitiska fältet. De enskilda arkiven är en ofta bortglömd del av den sektorn. Samtidigt förutspår bl.a. Riksarkivet att de enskilda arkivens attraktionskraft i förhållande till de offentliga kommer att öka. Detta borde föranleda både en analys av gränsdragningen mellan den statliga och den enskilda arkivsektorn och en diskussion om resursbehov nu och framtiden. Några sådana ansatser syns dock inte i utredningen.

Vi ställer oss starkt skeptiska till den strukturreform inom den statliga myndighetsfären som föreslås av utredningen. Vi kan inte se att den motiveras av resonemang och slutsatser i analysdelen, och vi kan inte heller finna någon konsekvensanalys av de föreslagna åtgärderna. Erfarenheten visar att strukturförändringar av denna omfattning ofta leder till större betydligt kostnader och skapar betydligt större omställningsproblem än beräknat. Att som utredningen föreslår placera arkiv och "historia" i olika sfärer vittnar antingen om en uppenbar brist på insikt i arkivväsendet eller också om en alltför kort betänketid.

Vi delar också den oro som framförs från bl.a. FA och från lokala folkrörelsearkiv om att den föreslagna portföljmodellen i kombination med en regionalisering kommer att leda till arkivsektorn splittras och de lokala arkiven hamnar ännu mera i skymundan än idag. I det sammanhanget vill vi uppmärksamma att regionaliseringen knappast kommer att kunna genomföras utan kostnader. Om det statliga kulturstödet i framtiden ska fördelas på kommunal och landstingskommunal nivå är det rimlig att anta ett relativt stort antal nya tjänster måste skapas. Kostnaderna för denna byråkratisering har dock varken uppmärksammats eller beräknats av utredningen, och lär under alla förhållanden inte rymmas inom den befintliga kulturbudgeten.

Vi instämmer i att det finns fördelar i att sammanföra Riksarkivet och landarkiven till ett sammanhållet arkivverk, ett förslag som förefaller relativt okontroversiellt och som väcktes redan av den tidigare arkivutredningen. Ett nationellt arkivverk kan öka helhetssynen på de idag splittrade arkivfrågorna. Vi menar vidare att kontakten mellan arkivverket och de enskilda arkivinstitutionerna är viktigt för en sådan helhetssyn. Att

som utredningen föreslår placera enskilda arkiv i de s.k. portföljerna skulle riskera att bryta sambandet med arkivverket. De enskilda arkiven är i behov av klara uppdrag och en tydligare gränsdragning mellan sig själva och arkivverket, inom ramen för ett sammanhållet arkivväsende.

Vi tillstyrker också att KB ges ett utökat uppdrag för de nationella biblioteksfrågorna. Behovet av en utökad samordning inom biblioteksväsendet har länge diskuterats. I en allt tätare och snabbare informationsmiljö minskar betydelsen av organisatoriska gränser mellan olika bibliotekstyper, medan behovet av samarbete på regional och nationell nivå för att t.ex. kunna erbjuda gemensamma tjänster ökar. Vi menar att KB är den mest naturliga aktören för att bli motorn i ett sådant utökat samarbete. Däremot ställer vi oss starkt skeptiska till det föreslagna samgåendet mellan Riksarkivet och KB, som riskerar att slå sönder väl fungerande strukturer utan några klara motiv för detta framkommer. Vinsterna av ett samgående är oklara, och någon konsekvensanalys görs inte heller av utredningen. Vi anser att den mest naturliga vägen för att stärka integrationen inom ABM-sektorn är att satsa på ett uppgraderat ABM-centrum.

Enligt vår uppfattning är kulturpolitikens största problem den långsamma men lagbundna urgröning av verksamheten som följer av otillräcklig kompensation för pris- och löneökningar. Att återställa en inflationssäkrad finansiering av kultur- och minnesinstitutioner med statlig huvudmannaskap eller statsbidrag borde därför vara en primär kulturpolitisk uppgift. Betydelsen av att personal- och lokalintensiva verksamheter som redan brottas med otillräckliga resurser och inte heller kan rationaliseras enligt samma logik som företag och myndigheter inte utsätts för ytterligare neddragningar kan inte nog betonas.

ARAB kan tjäna som exempel i denna diskussion om vikande resurser. Institutionen har inte erhållit någon som helst anslagsökning av sina huvudmän, av vilka staten är en, sedan 2002. Under en tid kan utebliven uppskrivning av anslagen kompenseras med tillfälliga projektbidrag, och genom att inte tillsätta vikarier vid sjukskrivningar m.m. I längden fungerar det dock inte att basera sin kärnverksamhet på projektmedel. Man tvingas till successiva personalneddragningar, inskränkningar av öppettider och nedläggning av alla utåtriktade verksamheter.

Att tvinga personaltunga kulturverksamheter under lång tid genomgå samma hårdhänta rationaliseringsprocess som myndigheter och företag är således en kombination som leder till långsam urgröning av verksamheten, med sämre kvalitet, dålig självkänsla och förlorat förtroende hos besökare och allmänhet som oundvikligt resultat. Vi finner det olyckligt och oacceptabelt att utredningen inte förhåller sig till denna för kultursektorn helt centrala problematik.

I samband med diskussionen ovan vill vi också uppmärksamma det stora behovet av resurser för att för att kunna anta den utmaning som den pågående digitaliseringen av kultur och kulturarv ställer minnesinstitutionerna inför. Digitalisering betraktas ofta både som en effektiv besparingsåtgärd och som en självklar metod att rädda vårt gemensamma minne undan förgängelsen. Erfarenheten talar dock för att det ofta förhåller sig tvärtom: åtminstone på kort och medellång sikt innebär digitalisering såväl ökade kostnader som tilltagande flyktighet. För många enskilda arkivinstitutioner är någon omfattande digitalisering idag inte aktuellt av ekonomiska skäl.

Vi finner det svårbegripligt att utredningen, trots att man i sin analysdel ger stor uppmärksamhet åt övergången från industrisamhället till ett tjänste- eller informationssamhälle, inte för något principresonemang om digitaliseringens möjligheter och problem för kultursektorn, långt mindre för fram några konkreta förslag. Enligt vår uppfattning finns det idag starka skäl att lyfta upp digitaliseringsfrågorna högt på den politiska dagordningen och formulera en samlad minnespolitik. I en sådan politik bör också möjligheter för tillväxt och välfärd genom t.ex. utvecklandet av nya metoder för digitalt långtidsbevarande uppmärksammas.

Avslutningsvis vill vi instämma i förslaget om att förstärka resurserna för forskning inom kulturområdet. Vi tror också att utredningens prioritering av strategiskt inriktad tillämpad forskning som svarar mot ABM-institutionernas utvecklingsbehov är i princip riktig. Det är dock väsentligt att utökade forskningsmedel kommer fler aktörer än de centrala statliga kulturarvsmyndigheterna till del. Ett särskilt anslag och en särskild nämnd för kulturområdets forskningsbehov kan vara en väg att gå för att uppnå detta.

Stockholm som ovan,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Lars Ilshammar', with a long horizontal flourish extending to the right.

Lars Ilshammar
institutionschef